

*theer jurdiçion çivil et criminal et merio et misto inperio enos ditos vasallos et faser et poer jues et justiçias et quitarlas quando vise que fose mester, et poer pertigeiro para as cousas da justiça et para as penas que se poen aos vasallos et de outras cousas que se devan de exsecutar*⁶⁷.

Como señor, o mosteiro de Celanova ten estes privilexios, pero, en función da súa condición eclesiástica, está imposibilitado, de feito, de executar os delitos de sangue, polo que precisa de persoas laicas que o fagan. Surxe así a figura do encomendeiro que, xeneralmente será un membro da nobreza, quen percibirá unha renda polo exercicio desta función. Esta será unha das vías principais que os nobres laicos utilizaron para usurpar distintas rendas ao mosteiro, fenómeno que se xeraliza en toda a Coroa a partir de mediados do século XIV. É o caso, entre outros, de Pedro Eanes de Araúxo, *que tenedes en encomienda contra su voluntad tierra de Vaande, que es coto del dicho monesterio, en los quales dichos vasallos dixo que echavades pieça de pedidos et de serviçios de dineros et de puerços et de toçinos et de pan et de bueyes et de vacas et de carneros et de otras cosas, e que si vos non lo davan que prendiedes los omnes del dicho coto et les fasiedes otras muchas sinrraones*⁶⁸.

En definitiva, o mosteiro, como depositario do poder público, é tamén beneficiario dos servizos e tributos das xentes que viven no seu señorío.

En conclusión, a Terra de Celanova exténdese por boa parte da provincia de Ourense, entre os ríos Miño e Limia e o reino de Portugal, e está formada por varias xurisdiccións. Entre elas hai que resaltar as do Val de Celanova, a Encomuña, a Vistiaria e Bande, todas elas provistas dun concello alomenos desde mediados do século XIII.

Entre os séculos XII e XV este importante señorío monástico manterá unha constante pugna co reguengo, principalmente desde a fundación da vila de Milmanda, cara a 1200. Na segunda metade do século XIV, a nobreza trastamarista substituirá á monarquía nas confrontacións co mosteiro de Celanova polo poder na zona.

Xunto a estes grandes protagonistas, a vila de Lobeira, Vilanova das Infantas e os mosteiros de Grou, Ramirás e San Munio de Veiga apenas xogan un papel relevante nesta loita.

⁶⁷C.D. Celanova, nº 718.

⁶⁸C.D. Celanova, nº 188.

EVOLUCIÓN DOS PREZOS DO VIÑO DURANTE O ANTIGO REXIME. ACHEGAMENTO AO SEU ESTUDO A TRAVÉS DA COMARCA DO RIBEIRO.*

MARÍA JOSÉ LÓPEZ ÁLVAREZ
UNIVERSIDADE DE VIGO

O estudo da viticultura en Galicia durante o Antigo Rexime foi considerado ao longo de varias décadas como un apartado máis que se englobaba dentro das monografías de historia rural¹, e aínda que as aportacións eran considerables, (en primeiro lugar o emprego dunha metodoloxía axeitada para desenvolver en futuras investigacións e en segundo lugar apórtábanse os primeiros resultados destas características, os que podían ser utilizados como referencia) parecía todavía estar lonxe o momento en que o viñado e o seu froito conformasen un estudo por si sós².

* Este traballo foi realizado dentro do Proxecto de Investigación "A historia da cultura vitivinícola na zona de Ribeiro, Rías Baixas e Valdeorras" concedido pola Universidade de Vigo na convocatoria do ano 2000

¹Estamos referíndonos ás exemplares monografías que se elaboraron na Facultade compostelá desde a Cátedra de Historia Moderna, a partir dos anos setenta coa Tese Doutoral de Pérez García, J.M. (1979), *Un modelo de sociedade rural de Antigo Regimen en la Galicia costera: La península del Salnés*; ou de Rey Castelao, O. (1982), *Aproximación a la historia rural de la comarca de la ULLa (siglos XVII-XVIII)* ata Saavedra Fernández, P. (1985), *Economía, política y sociedad en Galicia: la provincia de Mondoñedo, 1480-1830*.

²Destacamos a este respecto o artigo do profesor P. Saavedra, quen aporta unha visión global da viticultura en todo o territorio galego durante a Idade Moderna. P. Saavedra (1992), "La economía vitícola en la Galicia del Antigo Regimen" en *Agricultura y Sociedad*, 62, pax. 111-166

Con anterioridade, os estudiosos do século XVIII tiveron en conta o cultivo da vide entre as súas críticas: Pedro Antonio Sánchez ou F. Somoza de Monsoriu se ocuparon da cuestión agraria facendo fincapé na viticultura. Resultan curiosas as Memorias de P. A. Sánchez sobre a navegabilidade do río Miño, feito que, segundo a súa explicación, beneficiaría a comercialización do viño do Ribeiro. Enmárcase esta preocupación nun momento no que, como veremos neste traballo de investigación, o viño desta comarca acadaba uns prezos elevados producidos entre outras causas pola dificultade da súa comercialización tal e como sinala P. A. Sánchez³, e que desencadenará a decadencia e case desaparición deste mercado.

Sen ánimo de elaborar un balance historiográfico da cuestión, queremos, sen embargo, citar algunhas obras e algúns autores que de forma aillada ou enmarcada nun máis amplo estudo abordaron a economía vitícola. A súa importancia radica en que estas investigacións deben considerarse o alicerce sobre o que asentan posteriores estudos, aproveitando tanto a súa metodoloxía como o emprego como referencia das conclusións acadadas. É por este motivo que a magnífica obra de Huetz de Lemp⁴ continua sendo hoxe un referente obrigado, ao abordar aspectos tan amplos e variados como a descrición do espazo xeográfico do viñado, a propia evolución do cultivo, os rendementos, as técnicas, o transporte e as redes de comercialización, desde o seu apoxeo ata a decadencia, facendo fincapé en todos aqueles factores que desencadenaron a caída do mercado vitícola outrora próspero⁵. Coetáneo a este autor debemos mencionar a A. Meijide Pardo (1961:52-63) quen aborda igualmente unha descrición da xeografía do viñado en Galicia así como unha exposición dos problemas acontecidos co comercio do viño⁶.

Unha vez iniciada a andadura, antes mencionada, da escola compostelá nos anos setenta e oitenta, comezan a xurdir novas contribucións no eido desta materia. Novas fontes (novidades no que ao seu tratamento se refire), novos plantexamentos e a ampliación do espazo xeográfico son as características destas investigacións. As fontes de natureza eclesiástica foron empregadas masivamente posto que abranguen un amplo abanico de posibilidades (contabilidades eclesiásticas, monásticas -Libros de contas, de bodega...- que permiten acceder ao coñecemento da evolución da pro-

³O autor destas Memorias menciona os continuos abusos que sufriron os campesiños a mans dos arrieiros, a competencia doutras áreas vitícolas e os elevados prezos que acadaba o transporte do viño debido ao mal estado en que se atopan os camiños; por todo elo plantexa a idea de facer navegable o río Miño desde Ribadavia ata a súa desembocadura. Estas memorias pódense consultar en J.M. Beiras Torrado (Ed.), (1973), *La economía gallega en los escritos de Pedro Antonio Sánchez*; e con respecto a F. Somoza de Monsoriu: (1775), *Estorvos i remedios de la riqueza de Galicia*.

⁴A súa obra é ampla, pero queremos destacar principalmente a súa Tese doutoral do ano 1967: *Vignobles et vins du Nord- Ouest de L'Espagne*. Ou tamén "Apogeo y decadencia de un viñado de calidad: el de Ribadavia" en *Anuario de Historia económica y social*, Nº 1, 1968, pax. 208-225; ou a máis recente *Vignobles et vins d' Espagne* (1993)

⁵A tipoloxía de fontes de primeira man que foron utilizadas por Huetz de Lemp permite acadar uns resultados de suma importancia; as fontes empregadas foron: Expedientes de Facenda, Respostas Xerais del Catastro del Marqués de la Ensenada, Ordeanzas Municipais, Libros de Entradas de viño, documentación monástica, ademais dunha ampla aportación de fontes de carácter impresionista como poden ser as contribucións de P. A. Sánchez, Muñoz de la Cueva, Larruga Boneta, González de Ulloa, Licenciado Molina, Jerónimo del Hoyo, Meruédano, Lucas Labrada, Frai Martín Sarmiento e outros máis.

⁶Aportación esta última baseada principalmente en autores da época e polo tanto en fontes impresionistas polo que en posteriores investigacións realizadas con datos e fontes de primeira man, haberá autores que discrepen co primeiro dado que non concordan nos resultados. Pérez García, J.M. (1979: 178-179), Saavedra Fernández, P. (1985: 166).

ducción na longa duración así como da evolución de prezos⁷. Así mesmo, as escrituras de patrimonios eclesiásticos foron utilizadas xunto co Catastro del Marqués de la Ensenada, contrastando ámbalas dúas fontes no referente aos rendementos vitícolas⁸.

As fontes de carácter laico ou civil, non menos escasas, aportan novos enfoques segundo sexa a consulta escollida: os Protocolos Notariais, concretamente os Inventarios Post-mortem, ofrecen unha rica información sobre rendementos agrícolas, ademais de mostrar unha imaxe de todos os aspectos e aparellos que conforman unha vivenda rural, e polo tanto de todos aqueles enseres que rodean ao cultivo das viñas e a almacenaxe do viño; e por outro lado, todavía dentro do ámbito dos Protocolos Notariais, as escrituras de compravenda, ou as relacionadas coa transmisión de bens (testamentos, doazóns, partillas, dotes...) achéganos á importancia que o campesiñado lle daba a estas terras e cultivos, e aos mecanismos que empregaba para o seu mantemento.

Otro tipo de fontes que foron empregadas polos estudiosos da viticultura é a documentación privada derivada de institucións e casas rendistas⁹ que nos permiten coñecer a evolución das producións agrarias, rendas e prezos así como os ingresos señoriais. Finalmente unha fonte presente en moitas investigacións, aínda que non por eso menos criticada é o *Catastro del Marqués de la Ensenada*, a cal a través dos seus *Libros Reales* así como das *Respuestas Generales* permite calcular, cunha maior ou menor ocultación, propia dunha fonte fiscal, datos como os rendementos de cada cultivo, dedicación do espazo cultivado (espacio adicado ao viñado e parra en relación co labradío)¹⁰, as calidades da terra etc.

Persoalmente son os Libros de Fábricas xunto cos Libros das Cofradías as fontes que nós empregamos co fin de aproximarnos á evolución de prezos nunhas parroquias elexidas dentro da comarca do Ribeiro, pertencente á provincia ourensá¹¹. A cro-

⁷Ao respecto podemos citar: A. Eiras Roel (1987), "Las cuentas de la Granja cisterciense de Oleiros: un intento de aproximación a la coyuntura agraria del Miño Medio en el siglo XVIII" en *Jubilatio. Homenaje de la Facultad de Geografía e Historia a los profesores D. Manuel Lucas Alvarez y D. Angel Rodríguez González*, Tomo I, pax. 257-263. Saavedra Fernández, P. (1987), "La economía del monasterio de Carracedo, ca. 1700-1834" en *Studia Histórica. Historia Moderna*, Vol V, pax. 241-283; do mesmo autor (1990), "Coyuntura agraria e ingresos señoriais en la Galicia Interior y en las Mariñas de Betanzos" en *Obradoiro de Historia Moderna. Homenaje al profesor Antonio Eiras Roel en el XXV aniversario de su Cátedra*, pax. 227-323; do mesmo autor (1992) "La economía vitícola en la Galicia del Antiguo Régimen" en *Agricultura y Sociedad*, 62, pax. 111-166. I. Rionegro Fariña (1988) *La estructura económica del Cister orensano en la fase final del Antiguo Régimen*.

⁸Pérez García, J.M. (1999), "En los límites del virtuosismo agrario tradicional: La fertilidad de la comarca del Bajo Miño (1730-1860)" en *Ler Historia*, pax. 74-95; Pérez García, J.M. "Un chequeo al Catastro del Marqués de la Ensenada en la comarca del Bajo Miño" en *Cuadernos Feijonianos I*, pax. 135-151. Lopez Pardo Cienfuegos Jovellanos, R. (1999) "La agricultura en una comarca del interior gallego a mediados del siglo XVIII: El Ribeiro del Avia" en *Cuadernos Feijonianos I*, pax. 135-151.

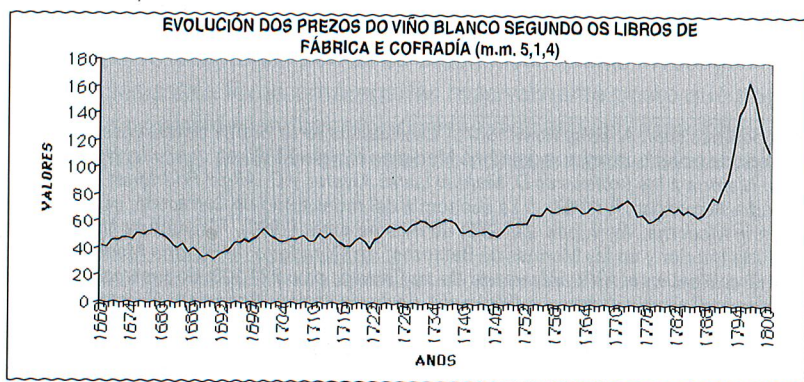
⁹Os libros de contabilidade das casas fidalgas son a base de importantes investigacións como a de Dominguez Castro, L. (1992) *Viños, viñas e xentes do Ribeiro. Economía e patrimonio familiar; 1810-1952*. Nesta monografía existe un claro interese polo coñecemento das extratexias de herdanza e mantemento do patrimonio familiar e será neste apartado onde as escrituras de herdanza, testamentos, doazóns e dotes, ademais daquelas referentes á compraventa xoguen un papel importante.

¹⁰A este respecto pódese consultar o cuadro sobre a distribución do espazo cultivado para as sete provincias galegas en P. Saavedra (1992:115)

¹¹López Rejo emprega para o seu traballo do Ribeiro este tipo de documentación. López Rejo, A. (1987), "Notas para el estudio de los precios del vino del Ribeiro en los siglos XVII-XVIII (1630-1830), en *Boletín Auriense*, pax. 205-241.

noloxía escollida refírese basicamente ao século XVIII, (aínda que se elaboraron medias móveis desde o ano 1667 coas parroquias dispoñibles) aínda que existen datos para décadas precedentes e por suposto para a centuria decimonónica; sen embargo, esta decisión obedece a dúas causas: en primeiro lugar necesitabamos comprobar como "respira" esta documentación, polo que aventurarnos en datas anteriores daría pé a traballar con lagoas cronolóxicas maiores, ao emprego dos rexistros parroquiais en non moi boas condicións materiais e á necesidade dun manexo maior de parroquias co fin de poder atopar unha mostra suficientemente representativa; por outra banda, continuar no século XIX suporía adentrarnos nun período no que a información é abrumadora e a cronoloxía se escaparía do noso ámbito habitual de estudio¹². Con respecto á elección do espazo xeográfico, a comarca do Ribeiro oferta unha gran seguridade con respecto aos rendementos que se poden obter: comarca vitícola por excelencia a que posúe unhas parroquias de gran relevancia que centran no cultivo do viño o seu medio de subsistencia, e por ese motivo as fontes reflexan facilmente todos e cada un dos vaivéns que aconteceron nestas terras vitícolas¹³.

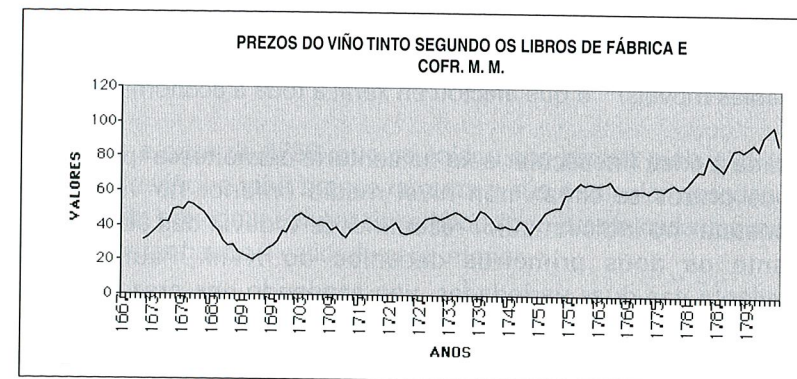
Concretamente manexamos os *Libros de Fábricas de Beade, Camporredondo, Esposende e Cenlle* e os *Libros de Cofradías de El Santo Rosario de Beade, Santo Sacramento de Viète, e Santo Sacramento de Lebosende*¹⁴. Existen algunhas pequenas lagoas cronolóxicas que foron subsanadas co emprego das restantes freguesías; igualmente aqueles valores que non concordaban coa tónica xeral foron eliminadas da mostra por considerar que alteraba substancialmente os datos que nós consideramos máis veraces. Con todo isto os resultados podemos comprobalos nos seguintes gráficos:

¹²De feito de toda a documentación consultada posuímos datos que comezan nos anos sesenta do século XVII, e se alongan no tempo ata o século XX, sobre todo no referente aos Libros de Cofradías.

¹³A provincia de Ourense posúe un habitat idóneo para o cultivo do viño desde o punto de vista edafolóxico e climático, e dentro da provincia, os vales do Ribeiro (Miño e Avia) serían os máis aptos seguidos dos vales de Monterrei e Valdeorras. López Rejo, A (1987:205)

¹⁴Estes libros atópanse no Arquivo Diocesano de Ourense (A.D.Ou.) *Libro de fábrica de Santa María de Beade, signatura 22.2.17; Libro de fábrica de San Andrés de Camporredondo, sig. 37.2.1.; Libro de fábrica de Santa María de Cenlle 14.4.6; libro de fábrica de Santa Marina de Esposende, sig. 37.3.6.; libro da cofradía do Santo Rosario de Beade, sig. 22.2.25; Libro da cofradía de Santo Sacramento de Viète, sig. 22.18.12; Libro de cofradía de Santo Sacramento de Lebosende, sig. 22.9.24*

López Rejo estudou a través da mesma fonte (Libros de fábrica e de Cofradía) a evolución dos prezos noutras parroquias desta mesma comarca, comezando o rexistro no ano 1631. Ao igual que acontece na nosa mostra, a autora observa unha acusada oscilación anual dos prezos, debido á fluctuación do volumen e da oferta, e a problemas derivados da climatoloxía que dará lugar a perdas na colleita e a plagas como mildiu e o oidium¹⁵. Debido a esa oscilación dos prezos consideramos que se fai necesario o emprego de medias móveis que maticen a crestas dos valores.

Para a autora a época de maior esplendor da comarca aviense acada o seu punto álxido no ano 1700. Nas parroquias que forman parte deste estudo ese é tamén o

INDICE MEDIO DOS PREZOS DO VIÑO NA COMARCA DO RIBEIRO

DECENIO	SUMA DECENIO BLANCO	SUMA DECENIO TINTO	INDICE BLANCO	INDICE TINTO
1700-09	992	767	45.61	60.82
1710-19	1953	1060	89.79	84.06
1720-29	2660	1305	122.30	103.49
1730-39	2312	1243	106.30	98.57
1740-49	1665	965	76.55	76.53
1750-59	2175	1261	100.00	100.00
1760-69	2454	1967	112.83	155.99
1770-79	1224	1495	56.28	118.56
1780-89	773	1701	35.54	134.89
1790-99	889	1621	40.87	128.55

(Índice 100=1750-59)

¹⁵Serva como exemplo a seguinte cita "... dos ollas de viño tinto por haberse cobrado en esta especie y de cada cofrade dos ollas y media y no más por haber sido el año esteril y mui corta la cosecha de blanco..." Libro de la Cofradía do Santo Sacramento de San Adrián de Viète, ano 1748, folio 56 v., signatura 22.18.12, A. D. Ou.

momento no que se estabilizan os valores dos prezos, despois dunha grave crise ou depresión a fins do século XVII, (a cual afectará máis á uva tinta como se dibuxa na curva de medias móveis)¹⁶ e que afectou en xeral a toda a economía agraria galega.

Traspasada a crise finesecular e xa na centuria dezaoitesea podemos comprobar como os prezos se sitúan nun nivel medio (inferior no viño branco como se pode constatar no Índice medio) resentíndose todavía das secuelas da pasada crise durante os dous primeiros decenios do XVIII. Paulatinamente, cun ritmo semellante nas dúas variedades, van acadando uns prezos máis elevados, como consecuencia dunhas producións cada vez máis pequenas e ao mesmo tempo porque está tendo lugar un período de tranquilidade que evita que se produzan graves sacudidas nos prezos, sendo óptimo nese senso a década dos anos 20¹⁷.

O profesor Pérez García na súa análise da longa duración dos prezos vitícolas sinala un século XVIII que tras recuperarse dun momento depresivo¹⁸, se verifica á alza en tres grandes ondas, intercalándose nelas dúas grandes depresións; despois de cada unha delas a subida supera sempre de forma neta o nivel acadado pola anterior (Pérez García, 1979). Pola nosa banda a comarca do Ribeiro comprende unha curva en alza que se trunca nos anos 30 (de xeito máis brusco para o viño branco) presentando unha caída de prezos ao longo de dous decenios ata mediada a centuria; de todos os xeitos non acontece como no Salnés, dado que a subida que se produce tras a depresión non será superior os prezos que precederon a caída¹⁹.

Na segunda metade do século XVIII o índice de prezos elévase no referente a variable de tinto, concordando cunha lixeira redución da colleita nesta comarca (Saavedra, P. 1992:1128)²⁰. Concretamente coincidindo coa crise de 1768-69 o prezo do

¹⁶Non debemos atender aos cinco primeiros anos aproximadamente que aparecen deseñados no gráfico posto que obedecen a unha mostra menos representativa. Desde os anos oitenta consideramos fiable o rexistro coincidindo a subida de prezos coa crise finesecular, destacada claramente e que se prolongará nos primeiros anos do século XVIII tal e como sinala o profesor Eiras no seu artigo sobre a produción e os prezos agrícolas. Eiras Roel, A. (1990 12-21)

¹⁷Lembremos a aportación de Anes Álvarez sobre as crisis vitícolas: "... el paralelismo existente entre las fluctuaciones de cosechas y diezmos contrasta con la serie de precios, de movimiento opuesto en el caso del vino. Ese contraste es lógico, ya que el nivel de las cosechas de mosto obtenidas determina el de las cantidades de vino ofrecidas y, al aumentar éstas, es evidente que, de no modificarse la demanda, el precio disminuya, o aumente en los años de malas cosechas por ser menores las cantidades ofrecidas en estos años. (Anes Álvarez, G., 1967:255). De todas formas é perigoso aplicar este razoamento sempre porque, si ben, nos períodos cortos se cumpre esta correlación inversa entre produción e prezos non sucede igual en fases longas, e ese aspecto é aplicable á nosa mostra de estudio. Da mesma opinión é P. Saavedra para quen ata mediados do século XVIII, os prezos relativos do viño son aceptables e ao mesmo tempo son elevados os índices de produción, en cambio o descenso das colleitas a fins do século XVIII non impide a caída dos prezos vitícolas por comparación cos cerealeiros. (1992: 146)

¹⁸A súa análise parte do ano 1640 polo que coñece o curva deseñada polos valores dos prezos sobradamente cando se acerca ao século XVIII. Ata ese momento observa una parte vigorosa, da que se descoñece o seu comezo pola falla de documentación, que se manifesta ata os anos 60, momento no que se inicia un movemento depresivo, antes mencionado e que se estende ata 1700-1716 (Pérez García, J. M. 1979:271)

¹⁹Os períodos de crise son especialmente negativos nas comarcas que practican un monocultivo como é o caso de O Ribeiro. Sobre todo se a crise só afecta ao viñado.

²⁰O profesor P. Saavedra indica que a segunda metade do século XVII e a primeira metade do XVIII a produción no Ribeiro do Avia é lixeiramente superior á segunda metade da centuria. P. Saavedra (1992:129)

viño tinto acada o seu máximo valor²¹. Debemos ter en conta que paulatinamente o viño tinto vai sucendendo o viño branco, producíndose cada vez menos esta segunda variedade²².

Posteriormente a crise de 1769, que se saldou cos prezos máis elevados para as dúas variedades de viño, o viño branco comeza a súa particular decadencia mentres que o viño tinto loita por continuar por unha banda con prezos cada vez máis elevados mentres que por outra banda a calidade será inferior.

Concordando no xeral co profesor P. Saavedra sobre as conclusións acadadas a través duns prioratos sufragáneos de Sobrado (Banga, Gomariz e Moldes) podemos decir que ata a última década do século XVIII existiu certa estabilidade na produción global (agás as datas de crises mencionadas), se ben a partires da década de 1750 pódese apreciar o inicio dunha lixeira redución do volumen da colleita. (P. Saavedra, 1992:128)²³.

A decadencia do comercio do viño da comarca ten tamén o seu marco cronolóxico na centuria do dezaoto; as relacións con Inglaterra son escasas, o mesmo que as exportacións ao País Vasco e Santander polo que o único cliente que permanece polo momento é a costa occidental galega²⁴. Sen embargo, xa na segunda metade do século debeu competir cos viños cataláns (os comerciantes se asentaban en distintos portos) e cos viños da Mariña lucense, dado o elevado prezo de transporte entre o Ribeiro e as Mariñas. Os viños de prezo máis asequible eran vendidos sen maior dificultade, mentres que os viños de calidade se viron na obriga de arrancar as súas vides e replantar outras de menor calidade e maior cantidade. Polo tanto O Ribeiro assistiu en pouco máis de dous séculos ao que Huetz de Lemps empregou como título dun artigo: *Apogeo y decadencia de un viñado de calidad: el de Ribadavia*.

Pertence a futuras investigacións unha ampliación cronolóxica das fontes que permitan constatar ese esplendor mencionado (en prezos e produción) durante o século

²¹No ano 1769, na parroquia de Vieite a escasez de uva branca é tan acusada que a colleita se reduce tan só ao viño tinto. Libro da cofradía de O Santo Sacramento, sig. 22.18.12. Pola contra, o ano 1790 será o viño tinto o que sufrirá a escasez; sen embargo a pouca colleita que hai se paga a un prezo non superado en todo o século: 143 reales o moio de viño tinto. Libro da cofradía de O Santo Sacramento de Vieite, sig. 22.18.12. O profesor Saavedra sulina como as cepas de viño branco ou son arrancadas, ou abandonadas ou mezcladas co viño tinto (1992:129)

²²I. Rionegro comproba como no mosteiro de San Clodio, concretamente no seu priorato de A Groba (enclavado na comarca do Ribeiro), o viño branco posúe un maior peso na renda dado que é un importe fixado de tempo atrás) mentres que o tinto supera aos ingreos en dezmos e quintos, sendo o principal responsable das entradas monetarias. Acontece o mesmo feito na granxa de Outeiro, pertencente ao mosteiro de Melón. I. Rionegro (1998:121). P. Saavedra apunta para os prioratos enclavados no Ribeiro un diferente comportamento na longa duración nos índices do dezmo no viño branco e tinto, menguando as colleitas que afectan ao branco, reducíndose en máis de dous tercios, mentres que o tinto tan só se reduce nun 10%. (1992:129)

²³Dun xeito máis pormenorizado resalta que, dentro da estabilidade, a segunda metade do século XVII e a primeira do XVIII presentan uns niveis de produción lixeiramente superiores á segunda metade da centuria.

²⁴A perda de moitos mercados provoca o medo sobre a produción excesiva, dado que estas caldos non se conservan coas elevadas temperaturas do verán polo se ven na obriga de vender a calquer prezo. Huetz de Lemps, A., (1968:223)

de ouro, e asimesmo sería interesante poder cotexar os prezos vitícolas cos prezos dos cereais, os cales non se sempre tiveron idéntico comportamento²⁵. Por outra banda, tamén se fai necesario comprobar como estas áreas de monocultivo vitícola se enfrentaron á necesidade de ampliar os cultivos cerealeiros fronte aos campesiños que pese as dificultades que se atoparon, continuaron co monocultivo vitivinícola nunhas explotacións caracterizadas polo minifundio e coa ameaza de malas colleitas que posiblemente os endeudaran²⁶.

²⁵ Con respecto ao Ribeiro do Avia observamos que os prezos non chegan nin a duplicarse, mentres que o cereal nestas datas triplican o seu prezo. J. M. Pérez García (1979: 261-277). García Lombardero, J., (1973: pax. 261-277)

²⁶ Pódese consultar a este respecto, sobre pleitos que se rexistran na zona por débedas de rendas forais atrasadas. De Juana López, J., Limia Gardón, J. (1980:164).

Bibliografía

- ANES ALVAREZ, G., (1967), "Las crisis vitícolas. Cosechas, diezmos y precios en la comarca avien- se. Resultados de una primera confrontación" en Boletín de la
- De JUANA LÓPEZ, J. (Dir.), (1993), *O Ribeiro*.
- De JUANA LÓPEZ, J. e LIMIA GARDÓN J., (1980), "Aproximación histórica a la Ribadavia del S. XIX." en *Boletín Auriense* X, pax. 131-179.
- DOMINGUEZ CASTRO, L., (1992), *Viños, viñas e xentes do Ribeiro. Economía e patrimonio familiar, 1810-1952*.
- EIRAS ROEL, A., (1965), "Notas sobre precios y salarios: Galicia, 1700" en *Boletín de la Universidad de Santiago*, 73, pax. 47-104.
- EIRAS ROEL, A., (1987), "Las cuentas de la granja cisterciense de Oleiros: un intento de aproximación a la coyuntura agraria del Miño medio en el S.XVIII, en *Jubilatio. Homenaje de la Facultad de Geografía e Historia a los Profs. D. Manuel Lucas Alvarez y D. Angel Rodríguez González*, Tomo 1, pax. 257-273.
- EIRAS ROEL, A., (1990), " Producción y precios agrícolas en la Galicia Atlántica en los siglos XVII y XVIII. Un intento de aproximación a la coyuntura agraria" *SEMATA*, nº3, pax. 111-130.
- GARCÍA ACUÑA, M. L., (1995), "Unha primeira aproximación ós ingresos do Estado de Ribadavia no século XVIII" en *Historia Nova III, Asociación Galega de Historiadores*, pax.125-148.
- HUETZ DE LEMPS, A., (1967), *Vignobles et vins du Nord-Ouest de L'Espagne*, Bordeaux, Université, 2 vol. 1004 pax.
- HUETZ DE LEMPS, A., (1968), "Apogeo y decadencia de un viñedo de calidad: el de Ribadavia", en *Anuario de historia económica y social*, Madrid, nº 1, pax. 208-225.
- HUETZ DE LEMPS, A., (1993), *Vignobles et vins d'Espagne*. Presses Universitaires de Bordeaux.
- LÓPEZ-PARDO CIENFUEGOS JOVELLANOS, R., (1999), "La agricultura en una comarca del interior gallego a mediados del S. XVIII: El Ribeiro del Avia" en *Cuadernos Feijonianos* 1.
- LÓPEZ REJO, A., (1987), "Notas para el estudio de los precios del vino del Ribeiro en los S. XVII-XIX (1630-1844)" en *Boletín Auriense*, XVII, pax. 205-241.
- MEIJIDE PARDO, J., (1961), "La viticultura gallega en el s. XVIII" en *Revista de economía de Galicia*, 23-24, pax. 52-63.
- PÉREZ GARCÍA, J. M., (1979), *Un modelo de sociedad rural de Antiguo Regimen en la Galicia Costera*, La península del Salnés. Universidade de Santiago de Compostela
- PÉREZ GARCÍA, J. M., (1999), "Un chequeo al Catastro del Marqués de la Ensenada en la comarca del Bajo Miño", en *Cuadernos Feijonianos* 1.
- PÉREZ GARCÍA, J. M., (1999), "En los límites del virtuosismo agrario tradicional: la fertilidad de la comarca del Bajo Miño (1730-1860)" en *Ler Historia*, pax. 74-95.
- REY CASTELAO, O., (1981), Aproximación a la historia rural en la comarca de la Ulla (siglos XVII-XVIII), Universidade de Santiago..
- RIONEGRO FARIÑA, I., (1992), "El priorato de Santa Cruz de Arrabaldo de 1750 a 1835. Estudio económico" en *Minius*, Ano I, Nº 1, pax. 137-155.
- RIONEGRO FARIÑA, I., (1998), *La estructura económica del Císter orensano en la fase final del Antiguo Régimen*. Caixa Ourense.
- RIONEGRO FARIÑA, I., (1999), " La producción agraria de la Galicia interior a finales del Antiguo Régimen: dos comarcas de Ourense" en *Revista de Historia Agraria*, ano IX, nº18, pax. 181-199.
- SAAVEDRA, P., (1985), *Economía, política y sociedad en Galicia: la provincia de Mondoñedo, (1480-1830)*.
- SAAVEDRA, P., (1987), "La economía del Monasterio de Carracedo; ca. 1700-1834" en *Studia Histórica. Historia Moderna*. Vol. V., pax. 241-283.
- SAAVEDRA, P., (1990), "Coyuntura agraria e ingresos señoriales en la Galicia Interior y en las Mariñas de Betanzos" en *Obradoiro de Historia Moderna. Homenaje al Prof. Antonio Eiras Roel en el XXV Aniversario de su Cátedra*, Universidade de Santiago de Compostela, pax. 227-323.
- SAAVEDRA, P., (1992), "La economía vitícola en la Galicia del Antiguo Régimen" en *Agricultura y sociedad*, 62, pax. 111-166.